

Erfgoed

Historische interieurs verdienen bescherming

Ze verdwijnen in rap tempo, de waardevolle interieurs van oude huizen en boerderijen. Deels door een gebrek aan kennis. De Stichting Interieurs in Fryslân probeert het tij te keren. Honderden panden worden bezocht voor een inventarisatie. Eerst in Súdwest-Fryslân, nu in Harlingen. **Bauke Boersma** **Marchje Andringa**

Vier muren en een lekkend dak." Zo omschrijft J.A.I.J. van Giffen, gepensioneerd advocaat, de staat van zijn huis toen hij het pand in 1975 kocht. „We hebben vijf jaar lang ieder weekend de timmerman over de vloer gehad. En ook daarna is er nog veel gebeurd. Dat moet je ervoor overhebben als je er wat van wilt maken.”

Het is eind september, een mooie nazomerdag in Harlingen. Van Giffen geeft vandaag een rondleiding door zijn huis aan de Noorderhaven. Dat doet hij op verzoek van Ap Timmermans en Mirjam Stuurman, respectievelijk de voorzitter en projectleider van de Stichting Interieurs in Fryslân. Deze stichting is in 2013 opgericht, als vervolg op een symposium van de Ottema-Kingma-Stichting twee jaar daarvoor. Op dat symposium werd de noodklok geluid over het verdwijnen van waardevolle Friese interieurs.

Timmermans en Stuurman geven hun ogen goed de kost in het huis aan de Noorderhaven. Van Giffen heeft het pand met veel liefde en aandacht opgeknapt, constateert het duo. Niet alleen van buiten, maar ook aan de binnenkant. Zo zien ze het graag. De schoorsteenmantel in de voorkamer staat er bijvoorbeeld prachtig bij, het raam in de keuken heeft een fijne roedenverdeling, de trap is gedecoreerd met mooie, kleine pilasters, een van de deuren heeft gekleurde ruitjes, op andere zit fraai deurbeslag, in de bovenkamer is een gietijzeren haard geplaatst.

Timmermans wijst op de grove balken in het plafond van de bovenkamer. „Dergelijke balken zijn niet kenmerkend voor een woonhuis. Ik vermoed dat dit pand vroeger een pakhuis is geweest.”

Het huis van Van Giffen is een rijksmonument. Het pand is ge-

De inventarisatie wordt verricht door kunst-, bouw- en architectuurhistorici, deels afgestudeerd, deels in opleiding

bouwd in de achttiende eeuw, maar de fundamenten zijn ouder. „Waarschijnlijk heeft het huidige pand meerdere voorgangers gehad”, zegt Timmermans.

Aftrap

Het bezoek van Timmermans en Stuurman aan Van Giffen is min of meer de aftrap van het onderzoek dat de Stichting Interieurs in Fryslân de komende maanden in Harlingen gaat uitvoeren. Eerder zijn er twee informatieavonden gehouden. Vanaf nu stuurt de stichting inventariseren op pad om in oude huizen en misschien een enkele boerderij de interieurs vast te leggen.

Projectleider Stuurman verwacht dat haar mensen in Harlingen ongeveer 350 van een lijst van negenhonderd panden ook werkelijk zullen bezoeken. „De meeste daarvan staan als rijks- of gemeentelijk monument geregistreerd. Maar we hopen dat mensen ons ook tips zullen geven. Ook huizen zonder monumentenstatus kunnen prachtige interieurs hebben.”

De stichting kan voor de schouw een beroep doen op ruim veertig vrijwilligers. De inventarisatie wordt verricht door kunst-, bouw- en architectuurhistorici, deels afgestudeerd, deels nog in opleiding. Sinds kort zitten er ook een paar

interieur-restauratoren in het team, meldt Stuurman.

De inventariseren hebben als voornaamste taak om de afzonderlijke interieuronderdelen te fotograferen. Aan de hand van de foto's bepaalt een waarderingscommissie vervolgens de cultuurhistorische waarde van een interieur. Deze commissie bestaat uit bouw- en interieurdeskundigen, onder wie professor Johan de Haan, houder van de Ottema-Kingma-leerstoel aan de Radboud Universiteit in Nijmegen.

Door het maken van de waarderingsrapportage ontstaat er een rangorde, zegt stichtingsvoorzitter Timmermans, zelf ook lid van de waarderingscommissie. Die rangorde kan volgens hem van pas komen bij mogelijk vervolgonderzoek. „Wat wij doen is vrij basaal. We inventariseren en brengen een eerste schifting aan. Op basis daarvan kan detailonderzoek plaatsvinden.”

Súdwest-Fryslân

Harlingen is de tweede Friese gemeente waar de inventarisatie van waardevolle interieurs plaatsvindt. Súdwest-Fryslân was de eerste. In die gemeente werden het afgelopen jaar de interieurs van ruim tweeduizend woningen en boerderijen

Gemeenten betalen een eenmalige bijdrage aan de stichting

Dat er regelmatig interieuronderdelen worden gesloopt, is niet per se een kwestie van onwil

onder de loep genomen. In zo'n achthonderd panden troffen de inventariseren in meer of mindere mate historische interieuronderdelen aan.

„De inventarisatie vindt uiteraard alleen plaats als de bewoner of eigenaar van een pand toestemming voor een bezoek heeft gegeven”, zegt Stuurman. „We hadden in Súdwest-Fryslân nog wel meer huizen en boerderijen willen bezoeken, maar soms lukt het niet om contactgegevens te vinden. Als we wel contact krijgen is er meestal geen probleem. De meeste mensen zijn hulpvaardig, zeker als we ze vertellen dat we erg terughoudend omgaan met hun persoonlijke gegevens.”

De inventarisatie in Súdwest-Fryslân leverde verrassende vondsten op. „Vooraf in IJlst bleken veel waardevolle interieurstukken nog aanwezig. Dan moet je bijvoorbeeld denken aan achttiende-eeuwse tegeltableaus, oude bedsteden en mooi houtsnijwerk.”

Maar er zijn ook veel bijzondere interieurs verloren gegaan, constateert de stichting. Stuurman: „Vooraf bij verbouwingen gaat het mis. Eeuwenoude wandschilderingen, houten schouwen, sierlijke stucplafonds: ze worden weggehaald of verdwijnen achter de gipsplaten.”

Dat dit ook veelvuldig gebeurt in huizen en boerderijen met een monumentenstatus, hoeft niemand te verbazen, zegt Stuurman. „Die status biedt nu eenmaal geen garantie. Wel voor de buitenkant van een huis of een boerderij, maar niet voor de binnenkant. Vaak heeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed het exterieur nauwkeurig beschreven, maar staat er over het interieur niets op papier. Wettelijk is het interieur dan wel beschermd, maar in de praktijk kunnen particulieren doen wat ze willen.”

Dat er regelmatig interieuronderdelen worden gesloopt, is niet per se een kwestie van onwil, meent Timmermans. „Er is eerder sprake van onkunde. Mensen beseffen vaak niet dat ze iets bijzonders in huis hebben.”

Aan dat kennisgebrek wil de Stichting Interieurs in Fryslân graag iets doen. „Wij denken dat interieurs beter beschermd worden wanneer bewoners en eigenaren er meer over weten. Behoud door kennis, dat is eigenlijk ons doel”, zegt Timmermans.

De stichting hoopt volgend jaar in Dongeradeel en Leeuwarden inventariseren aan het werk te zetten. Uiteindelijk moeten alle Friese gemeenten aan de beurt komen. Gemeenten betalen een eenmalige bijdrage aan de stichting - in het geval van Harlingen, een van de grootste monumentengemeenten van ons land, is dat 72.000 euro - maar krijgen daar een „enorme hoeveelheid informatie over hun erfgoed voor terug”, zegt Timmermans.

Oud-advocaat Van Giffen ondersteunt het project van harte. Bij hem zijn de inventariseren kort meer dan welkom. Van Giffen: „Bijzondere interieurs zijn interessant en belangrijk. Dat erfgoed moeten we koesteren.”